

Ruimte voor de Rivier: project Munnikenland

Tussentijds toetsingsadvies over het milieueffectrapport

7 oktober 2008 / rapportnummer 1998-62

1. OORDEEL OVER HET MER

1.1 Voornemen en fasering

Het Waterschap Rivierenland heeft het voornemen de maatregel “Uiterwaardvergraving Brakelse Benedenwaarden en dijkverlegging Polder het Munnikenland” uit te voeren. Dit is een van de maatregelen uit de Planologische Kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier. Naast de opgave uit de PKB ten aanzien van waterstandsaling op de Waal wordt met het voornemen ook versterking van de ruimtelijke kwaliteit beoogd (vooral natuur, landschap en cultuurhistorie).

Voor de realisatie van het voornemen wordt de m.e.r.-procedure gevolgd, gekoppeld aan de vaststelling van het dijkverleggingsplan. Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland zijn het bevoegd gezag in deze procedure.¹ Verder is de zogenaamde SNIP²-procedure van toepassing, die een aantal beslismomenten kent die relevant zijn voor de m.e.r.-procedure. Het definitieve MER wordt gepubliceerd bij het nemen van het projectbesluit (SNIP 3), maar ook bij de variantkeuze³ (SNIP 2a) spelen milieueffecten een belangrijke rol. Dit toetsingsadvies heeft betrekking op het concept-MER⁴ (verder in dit advies “het MER” genoemd) ten behoeve van het SNIP 2a-besluit.

1.2 Oordeel over het concept-MER

De Commissie is van mening dat de **essentiële informatie aanwezig is** om op basis van het MER (en de daarbij behorende documenten) een keuze te maken voor een voorkeursalternatief. Het MER is helder van structuur en bevat tezamen met de achtergrondrapporten veel (detail)informatie over het plangebied en (de gevolgen van) het voornemen. Hoewel het PKB-alternatief⁵ in het MER niet is uitgewerkt, maakt de Commissie uit het MER op dat de alternatieven A en B meer mogelijkheden bieden voor het realiseren van de meervoudige doelstelling van het voornemen.

Bij een aantal onderdelen van het MER plaatst de Commissie kanttekeningen. Aangezien binnen het te kiezen voorkeursalternatief nog veel mogelijkheden bestaan om kansen te benutten en milieueffecten te beperken, vindt de Commissie de informatie in het MER voldoende voor de keuze van het voorkeursalternatief (SNIP 2a). Informatie die in deze fase nog ontbreekt, kan alsnog in de volgende fase (SNIP 3) verzameld en in het definitieve MER opgenomen worden. In het volgende hoofdstuk staan hiervoor aanbevelingen.

Uit het MER leidt de Commissie af dat de belangrijkste afwegingen voor de keuze van het voorkeursalternatief zijn:

- de mate waarin aan de rivierkundige taakstelling wordt voldaan in combinatie met de mogelijkheden voor toekomstige rivierverruiming;

---

¹ Zie bijlage 1 voor meer gegevens over het project en de procedure.

² SNIP staat voor Spelregels Natte Infrastructuurprojecten.

³ De variantkeuze houdt in dat uit een aantal alternatieven en varianten een voorkeursalternatief wordt gekozen of samengesteld, mede gebaseerd op het concept-MER.

⁴ Met concept-MER wordt bedoeld op versie 2.1. van het MER, d.d. 8 augustus 2008.

⁵ Hiermee wordt bedoeld op het voornemen zoals dat in de PKB Ruimte voor de Rivier was opgenomen.

- de mogelijkheden die de alternatieven bieden om invulling te geven aan het ruimtelijk kwaliteitskader, vooral voor het onderdeel natuur.

Het voorkeursalternatief hoeft niet per definitie alternatief A of B te zijn, maar kan ook worden samengesteld uit onderdelen van beide.

2. TOELICHTING OP HET OORDEEL EN AANBEVELINGEN

2.1 Voornemen en alternatievenontwikkeling

Beschrijving van het voornemen

Het MER gaat nauwelijks in op het ontwerp van de nieuwe primaire waterkering en de ontgroning in de Brakelse Benedenwaarden. Aangezien dit de potentieel m.e.r.-plichtige onderdelen van het voornemen zijn vindt de Commissie dat deze onderdelen in het definitieve MER verder uitgewerkt moeten worden. De ondergrond (vooral de aanwezigheid van zandbanen) kan medebepalend zijn voor het nieuwe tracé van de Wakkere Dijk en het dijkontwerp en de daaruit volgende effecten op de aspecten bodem en water (zie § 2.2.2) en natuur.

- De Commissie adviseert om in het definitieve MER:
  - de ligging en het ontwerp van de Wakkere Dijk nader uit te werken en de te maken afwegingen daarin te motiveren, mede vanuit het oogpunt van bovengenoemde milieueffecten.
  - de oppervlakte en diepte van de ontgroning (uiterwaardvergraving) en de wijze van afwerking nader uit te werken.

Alternatievenontwikkeling

Hoofdstuk 5 van het MER gaat in op de ontwikkeling van alternatieven en varianten voor het voornemen. Daaruit kan worden opgemaakt dat een trechteringsproces heeft plaatsgevonden, maar in dit proces wordt in het MER geen inzicht geboden. Het is daardoor moeilijk traceerbaar welke sturingsfactoren een rol hebben gespeeld bij het tot stand komen van de twee alternatieven en welke keuzes daarbij gemaakt zijn. Volgens de Commissie zijn verschillende andere alternatieven denkbaar die ook aan de doelstellingen voldoen. Mede daardoor biedt het MER beperkt inzicht in de mogelijkheden om het voornemen vanuit het doelbereik en/of milieuoogpunt te optimaliseren.

- De Commissie adviseert om bij de nadere uitwerking van het voorkeursalternatief en het meest milieuvriendelijk alternatief in het definitieve MER in ieder geval aandacht te besteden aan de volgende alternatieven/varianten:
  1. Een combinatie van alternatief A met de extra uiterwaardvergraving van alternatief B (zie § 2.2.1).
  2. een variant op alternatief A waarbij de "Wakkere Dijk" verder wordt terug gelegd, volgens hetzelfde tracé als in alternatief B (zie § 2.2.4).

Het PKB-alternatief is in het MER niet uitgewerkt, maar wordt wel als referentiealternatief gebruikt. De Commissie onderschrijft deze keuze, omdat zij het aannemelijk vindt dat de alternatieven A en B meer mogelijkheden bieden om aan de projectdoelstellingen te voldoen. De effectbeoordeling van dit alternatief is echter niet onderbouwd.

- De Commissie adviseert om in het definitieve MER te motiveren waarom het PKB-alternatief als referentiealternatief is opgenomen en te verklaren hoe de effectbeoordeling van dit alternatief tot stand is gekomen.

2.2 Doelbereik en milieueffecten

2.2.1 Rivierkunde

Uit het MER blijkt dat alternatief B ruimer aan de rivierkundige taakstelling voldoet dan alternatief A.⁶ Alternatief A voldoet volgens de huidige berekeningen zelfs niet geheel aan de minimale taakstelling. Alternatief B biedt meer ruimte voor variatie (of eventuele “tegenvallers”) bij de nadere uitwerking van het alternatief. Desondanks krijgen beide alternatieven een neutrale score in de beoordeling. Op het criterium ‘robuustheid’ scoort alternatief A vervolgens positiever dan alternatief B, met als argument dat dit alternatief meer mogelijkheden biedt voor toekomstige rivierverruiming door extra uiterwaardvergraving. De Commissie vindt de waardering van de alternatieven op deze samenhangende criteria discutabel. Beide alternatieven bieden overigens voldoende mogelijkheden om bij de nadere uitwerking aan de rivierkundige taakstelling te voldoen.

De Commissie constateert dat er mogelijkheden zijn om de alternatieven te optimaliseren vanuit de rivierkundige doelstelling. Het combineren van alternatief A met de extra uiterwaardvergraving uit alternatief B leidt naar verwachting tot een grotere waterstandsdeling dan de afzonderlijke alternatieven. Dit leidt tot een grotere toekomstvastheid en/of tot meer variatiemogelijkheden voor de inrichting.

■ De Commissie adviseert om in het definitieve MER inzichtelijk te maken welke waterstandsdeling kan worden behaald door combinatie van de alternatieven A en B en welk effect dit heeft op de toekomstvastheid en de mogelijke inrichtingsvarianten.

2.2.2 Bodem en water

Het MER bevat voldoende informatie over de effecten op bodem en water om een keuze tussen de alternatieven te maken. Bij de nadere uitwerking van het voorkeursalternatief en het mma moeten echter nog keuzes worden gemaakt, waarvoor extra informatie nodig is:

- Het MER biedt zeer beperkt inzicht in de aan de kwaliteit gerelateerde grondbalans. Inzicht in de hoeveelheid, samenstelling en kwaliteit (zowel fysisch als chemisch) van het vrijkomende en benodigde materiaal is van belang om te bepalen welke mogelijkheden en beperkingen dit voor het voornemen biedt. Het dijkontwerp is mede bepalend voor de grondbalans.
- In het MER staat vermeld dat de bovengrond in de Buitenpolder door landbouwkundig gebruik waarschijnlijk relatief veel meststoffen bevat. Bij de effectbeoordeling wordt hieraan verder geen aandacht meer besteed, terwijl dit wel van belang is. De polder verandert in de toekomst van binnendijks naar buitendijks gebied. Daardoor kan direct contact van het oppervlaktewater met de bovengrond en daarmee uitwisseling van stoffen optreden.
- De beoordeling van de alternatieven op het thema grondwater is uitgevoerd op basis van een deskundigenoordeel. Doordat nog geen hydrologische modelberekeningen zijn uitgevoerd kan de Commissie de effectiviteit van de voorgestelde maatregelen voor dynamiek en doorstroming in de Boezem van Brakel niet beoordelen.

■ De Commissie adviseert om in het definitieve MER nader in te gaan op de gevolgen van het voornemen voor de bodem en het water en daarbij rekening te houden met de bovengenoemde aandachtspunten.

---

⁶ Dit wordt bevestigd door de tekst op pagina 57 van het MER.

2.2.3 Natuur

Het MER bevat voldoende informatie voor de beoordeling van de alternatieven op het doelbereik (dat wil zeggen de natuurdoelstelling van het voornemen) en de tijdelijke en permanente gevolgen voor soorten en habitats van het Natura 2000-gebied Loevestein, Pompveld en Kornsche Boezem en de Ecologische Hoofdstructuur (EHS).⁷ De Commissie adviseert om bij de nadere uitwerking van het voorkeursalternatief en het mma rekening te houden met de volgende aandachtspunten:

- Geef in het definitieve MER aan hoe het voornemen wordt afgestemd op het op te stellen beheerplan voor het Natura 2000-gebied en de opgaven die voortvloeien uit de Kaderrichtlijn Water.
- Neem in het definitieve MER de belangrijkste informatie uit de passende beoordeling over, waaronder informatie over de staat van instandhouding van de soorten en habitats waarvoor voor het Natura 2000-gebied instandhoudingsdoelstellingen zijn vastgesteld.
- Het voornemen leidt tot tijdelijke negatieve gevolgen voor een aantal soorten en habitats, die zich echter zullen herstellen of elders in het plangebied tot ontwikkeling zullen komen. Geef in het MER (of in de passende beoordeling) een beschouwing over de herstel- en ontwikkelingstijd van deze habitats.
- In de passende beoordeling wordt gesteld dat cumulatie van gevolgen in combinatie met andere activiteiten niet relevant is. De Commissie acht deze stelling onvoldoende onderbouwd en adviseert hier in het definitieve MER nader op in te gaan.
- Geef in het definitieve MER inzicht in de mogelijke negatieve gevolgen van inundatie voor de te ontwikkelen natuurwaarden als gevolg van de kwaliteit en de verblijftijd van het water.

2.2.4 Landschap en cultuurhistorie

Het MER bevat veel informatie over de gevolgen van het voornemen voor landschap en cultuurhistorie. Deze informatie is voldoende om een keuze tussen de alternatieven te maken. Bij de waardering van de alternatieven en de onderbouwing van de effecten plaatst de Commissie de nodige kanttekeningen. De Commissie adviseert om hiermee bij de nadere uitwerking van het voorkeursalternatief en het mma rekening te houden.

- Alternatief A scoort voor zowel landschap als cultuurhistorie op alle deelaspecten beter dan alternatief B. In veel gevallen, met name bij cultuurhistorie, wordt dit verschil naar de mening van de Commissie onvoldoende onderbouwd, doordat de gehanteerde criteria niet duidelijk of niet concreet zijn. In § 6.7.2 en verder worden cultuurhistorische toetsingscriteria genoemd en alternatieven beoordeeld. De onderbouwing in Bijlage 5 hanteert gedeeltelijk dezelfde elementen waarop gescoord wordt, maar gedeeltelijk ook andere. De bijbehorende themakaarten sporen vervolgens niet compleet met de tabellen van Bijlage 5. Door deze verschillen zijn de eindscores op de alternatieven niet inzichtelijk.
- Het plangebied is rijk aan cultuurhistorische waarden. Bij de beoordeling van gevolgen voor deze waarden wordt geen onderscheid gemaakt tussen waarden van nationaal belang (zoals elementen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie) en waarden van minder belang.⁸ Ook wordt geen verschil

---

⁷ Het MER bevat nog enkele slordigheden. Zo corresponderen tabellen 6.3.2 en 8.2 niet met de tekst op pagina 68 en 138.

⁸ Opvallend in dit verband is dat er geen verwijzing is naar de Cultuurhistorische Waardenkaart van de Provincie Gelderland en het daaraan gekoppelde beleid.

gemaakt tussen effecten op bestaande 'fysieke dragers' en effecten op elementen die feitelijk verdwenen zijn (zoals de haven in de uiterwaard). De effectbeoordeling heeft daardoor een bandbreedte die ligt tussen potentiële fysieke afbreuk en de mogelijkheid om iets zichtbaar te maken. Het resultaat van de gevolgde werkwijze is dat de voorkeur voor alternatief A niet door de effectbepaling onderbouwd wordt, omdat ongelijksoortige effecten eenzelfde beoordelingsgewicht krijgen.

- Het feit dat de nieuwe "Wakkere Dijk" in alternatief A een scherpe bocht maakt is niet in de beoordeling van landschappelijke effecten meegenomen. In alternatief B is deze bocht niet nodig, wat naar het oordeel van de Commissie vanuit landschappelijk oogpunt beter zou moeten scoren.
- De Commissie adviseert om in het definitieve MER een variant op te nemen waarbij de Wakkere Dijk verder westwaarts wordt verschoven (verder dan in variant 1), zodat de bocht in de dijk wordt vermeden. De effectbeoordeling van deze variant op het aspect landschap/cultuurhistorie dient daarbij de bovengenoemde gebreken te vermijden.
- De Commissie adviseert daarbij tevens het bij de Nieuwe Hollandse Waterlinie behorende gegeven van de 1000 m kringen te betrekken en de effecten daarop van de nieuw aan te leggen dijk.⁹

---

⁹ Het MER geeft aan de westkant ('binnenkant' NHW) van de Nieuwendijk geen of gedeeltelijke 1000 m kringen/schootsvelden bij de batterijen Brakel en Poederoijen, zie Bijlage 5, p. 6. Deze worden wel gegeven in C. Steenbergen, J. van der Zwart, Strategisch Laagland, 2006, o.a. p. 41.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Initiatiefnemer: Waterschap Rivierenland

Bevoegd gezag: Gedeputeerde Staten van Gelderland

Besluit: Vaststelling dijkversterkingsplan op grond van de Wet op de Waterkering

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: C12.1, C16.1

Activiteit: Project Munnikenland bestaat uit een ontgroning in de Brakelse Benedenwaarden en een dijkverlegging in de Polder het Munnikenland.

Betrokken documenten:

- Milieueffectrapport Integrale Planstudie Munnikenland versie 2.1, Royal Haskoning, 8 augustus 2008;
- SNIP 2a advies Ruimte voor de Rivier project Munnikenland, concept 0.4, projectbureau Ruimte voor de Rivier, 7 augustus 2008.
- Passende beoordeling Munnikenland, Bureau Stroming, versie 7 augustus 2008.
- Quicksan Boezem van Brakel, B-WARE, 8 februari 2008
- Grondwatermeetnet Munnikenland, Witteveen en Bos, 8 januari 2008

De Commissie heeft in deze fase geen inspraakreacties van het bevoegd gezag ontvangen.

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in: De Gelderlander op 21 november 2007

aanvraag richtlijnenadvies: 17 december 2007

ter inzage legging startnotitie: 26 november 2007 tot en met 6 januari 2008

richtlijnenadvies uitgebracht: 3 februari 2008

richtlijnen vastgesteld: 1 april 2008

aanvraag tussentijds toetsingsadvies: 18 augustus 2008

tussentijds toetsingsadvies uitgebracht: 7 oktober 2008

Werkwijze Commissie bij toetsing:

Tijdens de toetsing inventariseert de Commissie eerst of er tekortkomingen zijn in het voldoen aan de (vooraf) gestelde eisen. Vervolgens beoordeelt de Commissie de ernst van de eventuele tekortkomingen. Daarbij staat de vraag centraal of de benodigde informatie aanwezig is om het milieubelang een voldoende plaats te geven bij de besluitvorming. Is dat naar haar mening niet het geval dan signaleert de Commissie dat er sprake is van een zogenoemde 'essentiële tekortkoming'. De Commissie adviseert dan dat die informatie alsnog beschikbaar komt, alvorens het besluit wordt genomen. Overige tekortkomingen in het MER worden in het toetsingsadvies opgenomen, voor zover ze kunnen worden verwerkt tot duidelijke aanbevelingen voor het bevoegde gezag. Deze werkwijze impliceert dat de Commissie zich in het advies tot hoofdzaken beperkt en niet ingaat op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang.

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

ir. J.H.J. van der Gun
drs. P.J. Jongejans (werkgroepsecretaris)
drs. M.A. Kooiman
drs. Y.J. van Manen
drs. H.G. Ouwerkerk (voorzitter)
ir. J.H.A. Wijbenga

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport Ruimte voor de Rivier: project Munnikenland

Het Waterschap Rivierenland heeft het voornemen de maatregel "Uiterwaardvergraving Brakelse Benedenwaarden en dijkverlegging Polder het Munnikenland" uit te voeren. Dit is een van de maatregelen uit de Planologische Kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier. Voor de realisatie van het voornemen wordt de m.e.r.-procedure gevolgd, gekoppeld aan de vaststelling van het dijkverleggingsplan.

ISBN: 978-90-421-2522-3